

*До разової спеціалізованої вченої ради по захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії у Державному закладі
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора політичних наук, професора, професора кафедри політології,
соціології та публічного управління Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара Кривошеїна Віталія Володимировича
на дисертацію Гайдаєнка Павла Леонтійовича на тему «Харизматичне
лідерство: порівняльний аналіз стилю керівництва в демократичних та
недемократичних системах», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за
спеціальністю 052 Політологія**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Павла Гайдаєнка досліджує зміст харизматичного лідерства та порівнює виявлення та функціонування харизми лідерів держав у різних політичних системах. Актуальність обраної теми визначається необхідністю аналізу харизматичного лідерства в контексті глобальних політичних та соціальних змін, що акцентують увагу на особистісних якостях керівників, особливо в умовах криз та трансформацій. Мета дослідження спрямована на те, щоб виявити зміст харизматичного лідерства та порівняти відмінності у виникненні та функціонуванні харизми лідерів держав у спектрі політичних систем. Тим самим дисертант підкреслив важливість порівняльного аналізу для виявлення спільних рис і відмінностей харизматичного лідерства в різних

контекстах. Основною тезою дослідження є розуміння впливу харизми на політичні процеси та результати в різних політичних системах. Павло Гайдаєнко розглядає харизму як джерело влади для лідера, що дозволяє йому впливати на політичних суб'єктів через свої особистісні якості та стиль керівництва.

Аналіз харизматичного лідерства в різних політичних системах, зокрема в контексті України, підкреслює актуальність дослідження, особливо в умовах трансформації та численних викликів, з якими стикається країна. Результати дослідження можуть мати практичне застосування для розвитку стратегій політичного лідерства в умовах сучасного політичного середовища.

Об'єктом аналізу є харизматичне лідерство, а предметом дослідження є особливості стилю керівництва харизматичних лідерів держав у демократичних та недемократичних системах.

У роботі автором було поставлено та вирішено низку завдань, зокрема: проаналізувати концептуальні підходи дослідження лідерства; виявити і описати теоретико-методологічні засади харизматичного лідерства; обґрунтувати місце особистості у системі політичної взаємодії; розкрити поняття й типологію політичних систем та режимів; охарактеризувати демократичну систему як специфічне середовище для прояву ознак харизматичного лідера; розкрити особливості прояву харизми у недемократичних системах; проаналізувати харизматичний аспект у кризовій ситуації на прикладі української держави; порівняти вплив стилів керівництва харизматичних лідерів у різних політичних системах.

Теоретична база дисертаційної роботи Павла Гайдаєнка складається з фундаментальних праць з теорії лідерства і, зокрема, харизматичного лідерства, в рамках політичних, психологічних та соціологічних наук, а також використання емпіричних даних українських та зарубіжних авторів. Ці дослідження розкривають сутність харизми, її вплив на розвиток політичних систем і характеристики політичного лідерства у демократичних і

недемократичних системах. У дослідженні проаналізовано концепцію харизматичного лідерства і розглянуто вплив особистості та її рис на хід політичних процесів у різних політичних системах. Особлива увага була приділена двом основним підходам: міждисциплінарному і системному. Дисертант дійшов до висновку, що інтегрований аналіз функціонування харизматичного лідера в контексті різних політичних систем (демократичних і недемократичних) дозволяє виявити якісні критерії для формування комплексного уявлення про явище харизматичного лідерства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження вирізняється своєю науковою ґрунтовністю, у ньому автор комплексно та критично розглядає різні наукові підходи, які покладені в основу теоретико-методологічних засад харизматичного лідерства.

Павло Гайдаєнко виокремлює різні аспекти дослідження харизматичного лідерства, зокрема, здійснює систематизацію теорій лідерства, принципи та форми реалізації харизматичного впливу в політичному полі, а також виокремлює й описує особистісні особливості політичних лідерів, які можуть сприяти виникненню харизматичного впливу. Особлива увага приділяється аналізу концепції харизматичного панування Макса Вебера та сучасних підходів до дослідження лідерства, зокрема функціонального та психологічного. Дослідження також охоплює історичні та сучасні теорії лідерства та їхній вплив на розуміння концепцій політичної харизми та лідерства.

Особливо важливим, на мою думку, є підрозділ 3.2 «Аналіз особистості та стилю керівництва в демократичних системах», де дисертант на основі проведеного дослідження розглядає характеристики особистості та стиль керівництва політичних лідерів у демократичних системах. Автор підкреслює проблематику і перспективи, пов'язані з цими аспектами, звертаючи увагу на ключові особливості та виклики, що виникають у контексті демократичного

управління. Висвітлення проблем ефективності та активності громадської участі у демократичних процесах відображається через аналіз стилю керівництва та особистості політичних лідерів. Окрім цього, Павло Гайдаєнко розглядає практичні аспекти, включаючи методики диференційних каналів трансляції харизми в Україні та у практиці світових лідерів, що дозволяє отримати більш об'єктивне уявлення про ефективність демократичного управління в конкретному контексті України.

Дисертант розкриває сутність демократичної харизми, аргументовано вказуючи на те, що розвиток цього явища тісно пов'язаний з медіатизацією політики та формуванням нового публічного простору, де персоніфікація влади стає джерелом об'єднання та змін у суспільстві. Автор демонструє глибоке розуміння процесів, що відбуваються в демократичних системах, особливо зосереджуючись на раціональних принципах легітимізації влади і важливості персоналізації у соціальних інститутах. Дослідження виокремлює два ключові аспекти функціонування харизматичної фігури у демократичних системах: популяризацію образу лідера через ЗМІ та соціальні мережі, а також вплив вимог громадян на атрибути влади, зокрема харизму. Автор не лише розширює сучасне розуміння феномену демократичної харизми, але й відкриває нові перспективи для подальших досліджень у цій важливій царині політології.

Аналізуючи недемократичні режими, Павло Гайдаєнко акцентує увагу на особливостях їх функціонування, а саме: зосередження на централізації влади навколо особистості лідера і вплив його харизми на політичні процеси. Автор правильно вказує на значення особистості лідера і його стилю керівництва, які в недемократичних політичних системах переважають над правовими механізмами.

Спостереження щодо формування культури особистості через агітаційні методи і роль харизми у забезпеченні авторитету лідера важливі для розуміння динаміки недемократичних режимів. Автором вдало вказано на ризики,

пов'язані з втратою харизматичного впливу, що може призвести до кризи легітимності і загрожувати стабільності таких політичних систем. Дослідження відображає глибокі знання та аналітичні здібності щодо динаміки недемократичних політичних режимів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження. Положення дисертаційної роботи Павла Гайдаєнка, результати проведеного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі у закладах вищої освіти при підготовці таких навчальних дисциплін: «Політологія», «Політичний брендинг», «Публічне управління та адміністрування», «Політичні еліти і лідерство» та ін.

Дискусійні зауваження та запитання до дисертанта. Оцінюючи дисертацію Павла Гайдаєнка в цілому позитивно, необхідно разом з тим зазначити, що окремі її положення мають дискусійний характер та потребують додаткового обґрунтування:

По-перше, досліджуючи стилі керівництва, дисертант залишив відкритим питання про можливі зміни у стилях керування лідера з плином часу в залежності від політичного контексту. Аналіз чинників, які сприяють еволюції харизми та стилю керування під час переходу від одного політичного режиму до іншого має, на мою думку, фундаментальне світоглядне значення, від якого наукове значення роботи тільки б зросло.

По-друге, у дисертаційній роботі здійснено ретельний аналіз впливу психологічних рис на формування політичних переконань та поведінки (див. підрозділ 1.3). З цього приводу постає таке запитання: чи можна розглядати додаткові психологічні механізми, які можуть впливати на зв'язок між особистісними характеристиками та політичною поведінкою, не враховані в рамках теоретичних моделей «Великої п'ятірки» та «HEXACO»?

По-третє, доцільно було б в роботі сфокусувати увагу на виклики, які зараз стоять перед Україною, зокрема щодо реалізації харизматичних технік і стратегій лідерства в умовах воєнного стану, прояву ключових аспектів

адаптації харизматичного лідерства до ситуації війни в актуальній політичній практиці України.

Висловлені зауваження не впливають на в цілому високу оцінку дисертаційного дослідження і набувають здебільшого уточнюючого характеру.

Положення наукової новизни сформульовані чітко і логічно. Залучення до наукового аналізу широкої джерельної бази (в основному іншомовної) обумовило достовірність та обґрунтованість основних положень та висновків дисертаційної роботи. Дослідження Павла Гайдаєнка має самостійний, творчий характер та відзначається науковою новизною сформульованих висновків та рекомендацій.

Апробація результатів дисертації, повнота викладу основних положень та висновків. Робота пройшла необхідну апробацію на відповідних наукових заходах. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у 4 публікаціях автора (в т.ч. однієї у співавторстві) у фахових наукових виданнях України з політичних наук. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам пп. 8, 9 вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відомості про дотримання академічної доброчесності.

У дисертації та наукових публікаціях Павла Гайдаєнка порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Таким чином, дисертація Павла Леонтійовича Гайдаєнка є самостійною кваліфікованою працею, яка містить обґрунтовані результати проведених наукових розробок, що мають важливе значення для подальшого розвитку

політичної науки в Україні. Автор продемонстрував вміння науково мислити, системно аналізувати теоретичний матеріал і фактичні дані та здійснювати узагальнення.

Вважаю, що дисертація Павла Леонтійовича Гайдаєнка на тему «Харизматичне лідерство: порівняльний аналіз стилю керівництва в демократичних та недемократичних системах», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент

Віталій КРИВОШЕЇН,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
соціології та публічного управління
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара